

УДК 327(497.1:470)"197/198"(093.2)
316.75:796.032.2(470)"1980"(093.2)

DOI <https://doi.org/10.31212/tokovi.2022.2.per.249-270>

Оригинални научни рад

Примљен: 21. 3. 2022.

Прихваћен: 29. 6. 2022.

Јована ПЕРИШИЋ

Филозофски факултет, Универзитет у Београду
jperisic25@gmail.com

Спорт (ни)је изнад свега: Олимпијада у Москви 1980. године у перцепцији несврстане Југославије

Апстракт: У контексту изучавања Хладног рата, на основу југословенске архивске грађе, релевантне домаће и стране литературе, као и примера из југословенске штампе, у раду се сагледава положај СФРЈ и њени односи са блоковима на Летњим олимпијским играма у Москви 1980. године. Анализа учешћа југословенских спортиста на овој олимпијади даје нам одговор на питање у којем је обиму југословенски спорт следио тадашња актуелна политичко-идеолошка кретања у свету, односно у којем се узрочно-зависном положају тада налазио.

Кључне речи: Олимпијада у Москви, СССР, САД, СФРЈ, југословенски спортисти, штампа, бојкот, Хладни рат

За политичке актере спорт је веома често био „позорница“ за ширење различитих идеологија па је управо зато, као веома корисно политичко-пропагандно средство, у блоковски подељеном свету представљао један од важних полигона за сучељавање две суперсиле.¹ Његова улога се током Хладног рата у међународној политици знатно продубила и он је постао веома значајан фактор у пропаганди, поготово у најуспешнијим земљама спорта као што су то били Совјетски Савез и Сједињене Америчке Државе. „Мега догађаји“ попут Олимпијада кључни су феномени глобалне модерности дана-

1 Дражен Лалић, *Ногомет и политика: Повијест и савременост међуодноса у Хрватској*, (Загреб: Фрактура, 2018), 72.

шњице и веома сложени процеси који спајају интересе елита, зарад потврђивања сопствених политичких и економских система.² „Олимпијски“ Хладни рат отпочео је 1952, када је први пут на Олимпијским играма учествовао Совјетски Савез.³ Дуга историја односа СССР-а и Међународног олимпијског комитета претходила је одлуци да Москва буде олимпијска престоница 1980. године.⁴ Премда је првенствено била изабрана у знак признања због совјетског доприноса међународном спорту, избор Москве за домаћина највећег такмичења био је виђен у јавности пре свега као признање за политику мирољубиве коегзистенције коју је тада водио СССР.⁵ Тоталитарни режими попут совјетског били су током XX века међу најамбициознијим када је у питању био спорт и његово коришћење у политичке сврхе. То се посебно могло запазити кроз разне наредбе и зацртане циљеве у вези са обуком совјетских спортиста, али и кроз њихове резултате постигнуте на међународним такмичењима. Политички аспекти спорта били су експлицитни јер се добар учинак схватао као начин да се подвуче супериорност совјетске радничке класе.⁶

Међународни проблеми у спорту и њихова повезаност са политичким збивањима у свету посебно су дошли до изражаја у Међународном олимпијском комитету (МОК) по питању предлога за бојкот московске Олимпијаде. Питање њеног одржавања било је актуелно и пре совјетске интервенције у Авганистану.⁷ Премда се стицао ути-

2 Lincoln Allison, *Global politics of sport. The role of global institutions in sport*, (London: Routledge, 2005), 44; Philip A. D'Agati, *The Cold War and the 1984 Olympic Games: A Soviet-American Surrogate War*, (New York: Palgrave Macmillan, 2013), 1–2.

3 Graham Scambler, *Sport i društvo: historija, moć i kultura*, (Beograd: Clio, 2007), 89, 93–94, 97–102.

4 „Fizkultura i Sport“, *Games of the XXII Olympiad*, Volume 3: Participants and Results, (Moscow, 1981), 13; Виртуальная выставка документов из фондов РГАНИ, посвященная 40-летию проведения в Москве XXII летних Олимпийских игр. Раздел 1. „На пути к Олимпиаде“, 4–5.

5 Иван Е. Корнеев, „Олимпиада-80 в советской пропаганде: сотрудничество и конфронтация в международной спортивной политике 1975–1989 гг.“, *Вестник РГГУ. Серия: Политология. История. Международные отношения*, 2017, 40.

6 Philippe Vonnard, Nicola Sbeti, Grégory Quin, *Beyond Boycotts: Sport during the Cold War in Europe*, Volume 1, (Berlin: De Gruyter Oldenbourg, 2019), 50.

7 Melvyn P. Leffler, Odd Arne Westad, *The Cambridge History of Russia*, Volume III – Endings, (United Kingdom: Cambridge University Press, 2010), 312; Dubravka Stojanović, *Rađanje globalnog sveta 1880–2015: vanevropski svet u savremenom dobu*, (Beograd: Udruženje za društvenu istoriju, 2015), 365–368; Tvrtko Jakovina, *Treća strana Hladnog rata*, (Zaprešić: Fraktura, 2011), 253–297; Мирослав Јовановић, *Срби у Русу 12–21. век (историја односа)*, (Београд: Народна библиотека Србије, 2012), 160; „Address by Vice President Mondale to the United States Olympic Com-

сак да је САД-у она заправо послужила као оправдање за бојкот, он је ипак дефинитивно био одговор на совјетску војну интервенцију у Авганистану крајем 1979. године.⁸ Тадашњи југословенски дописник Танјуга из Париза скретао је пажњу на то да се нико није ни питао шта би у вези са Авганистаном западни свет предузео да се није случајно све то десило баш пред одржавање московске Олимпијаде.⁹ Погоршање укупне међународне ситуације директно је утицало на повећање притисака и других облика агресивног војно-блоковског испољавања, што је неминовно утицало и на конкретан развој југословенско-совјетских односа.

Хрватски историчар Твртко Јаковина је изнео закључак да је СФРЈ одмах након совјетске инвазије често била повезивана са збивањима у Авганистану. Након одласка Тита са политичке сцене, постојала је могућност интервенције у Београду као што је био случај са Кабулом.¹⁰ Марко Орландић, тадашњи југословенски амбасадор у Москви, у својим мемоарима истакао је како ни совјетска а ни америчка страна није неутрално посматрала тадашња збивања у СФРЈ. Обе су покушавале да је узму у своју заштиту, али само у функцији пропагандног надметања и држања подаље од супарничког блока, па су стога и власт у СФРЈ оправдавале докле год је она била независна од власти Вашингтона или Москве.¹¹ Управо се због тога може разумети касније америчко „толерисање“ одлуке југословенског руководства да не приступи кампањи бојкота, о чему сведочи и сама Картерова посета Београду у јуну 1980. године. Покрет несврстаних, па самим тим и СФРЈ, јасно је истицао да не може прихватити војну

mittee, "U.S. Call for an Olympic Boycott", april 12, 1980, datum pristupa 25. 7. 2021, <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/123796>; „1980 summer Olympics“, february 13, 1980, datum pristupa 25. 7. 2021, <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/the-presidents-news-conference-975>

8 Виртуална изложба докумената из фондова РГАНИ, посвећена 40-летию проведених у Москви XXII летних Олимпијских игара. Раздел 2. „Политическе игре околу Олимпијских игара“, 4–5; Jennifer Parks, „Red sport, Red tape: the Olympic Games, the Soviet Sports Bureaucracy, and the Cold War, 1952–1980“, (PhD dissertation, University of North Carolina, Department of History, 2009), 379–380.

9 Šime Vučković, „Iznenadno obnavljanje rasprava“, *Vjesnik*, 24. 5. 1980, 2.

10 Jakovina, *Treća strana Hladnog rata*, 301; Frank Cormier, „U.S. policy toward Yugoslavia“, *Associated Press*, february 13, 1980, datum pristupa 8. 7. 2021, <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/the-presidents-news-conference-975>

11 Marko Orlandić, *U predvečerje sloma: (sjećanja jugoslovenskog ambasadora u Moskvi 1979–1982)*, (Podgorica: Pobjeda, 2002), 293–304; Jakovina, *Treća strana Hladnog rata*, 317.

интервенцију као облик решавања проблема, односно мешања у послове друге земље.¹²

Југословенско-совјетски спортски односи одвијали су се готово искључиво у служби актуелних политичких односа, те је сасвим очекујући био и притисак на СФРЈ по питању предстојеће Олимпијаде. Због непредузимања неких конкретних мера уперених према СС-СР-у било је поприлично неизвесно да ли ће СФРЈ подржати америчку кампању бојкота Олимпијаде. Ђорђе Пеклић, председник Југословенског олимпијског комитета, на конференцији за штампу у јулу 1980, на питање једног иностраног новинара да ли је САД покушао да утиче на СФРЈ да му се прикључи у акцији бојкота, дао је негативан одговор.¹³ Каснија истраживања показала су да је Београду ипак било препоручено директно из Вашингтона да следи потезе Картерове администрације и да не шаље своје спортисте у Москву. Премда су многи светски државници и спортски савези већ одавно у том тренутку јавно износили ставове о бојкоту, Београд се о томе није изјашњавао све до краја јануара 1980. године.¹⁴ Тешко да су у том моменту обични југословенски грађани могли и да замисле да се у највишем партијском врху полемисало о могућности прикључења бојкоту, посебно зато што југословенска средства јавног информисања у својим званичним извештавањима нису доводила у везу питање неучествовања на Играма са југословенским државницима. У прилог томе сведочи један *Вјесников* интервју, вођен у фебруару 1980. са амбасадором Мирком Калезићем, који је том приликом изјавио како се питање најављеног бојкота московске Олимпијаде није разматрало на политичком нивоу у СФРЈ. Међутим, данас постоје одређена тумачења хрватских историчара да је тада озбиљно разматрана могућност да се СФРЈ ипак прикључи кампањи бојкота.¹⁵ Питање остаје само коли-

12 Дипломатски архив Министарства спољних послова Републике Србије (ДАМСПРС), 1980, Политичка архива (ПА), Југославија, Ф-148, 411790, Podsetnik za izlaganje zamenika saveznog sekretara М. Pešićа u Saveznom društvenom savetu za međunarodne odnose o najnovijem razvoju svetske situacije, 27. februar 1980; Branko Petranović, *Istorija Jugoslavije 1918–1988*, knj. 3: Socijalistička Jugoslavija: 1945–1988, (Beograd: Nolit, 1988), 437.

13 Б. М., „Премијера у три спорта“, *Борба*, 10. 7. 1980, 11.

14 Jakovina, *Treća strana Hladnog rata*, 307–308.

15 *Исцо*, 307–308; Ivan Vačmaga, „Bojkot Olimpijskih igara u Moskvi 1980. godine“, *Historijski zbornik* 1/2015, 122.

ко су та тумачења данас доказива и релевантна ако се у обзир узме анализа југословенске штампе као историјског извора.

Југословенска штампа је после сукоба са Информбироом, а посебно почетком шездесетих година, почела значајно да се развија у правцу веће либерализације, која је неминовно довела до укидања модела дириговане штампе по узору на СССР и до увођења једног потпуно новог. Био је створен јединствен модел социјалистичке штампе, који се по свом карактеру суштински разликовао од совјетског и у ком је информативна функција медија била у првом плану. У зависности од степена економског и политичког развитка, поједини медији били су више или мање контролисани од стране државе. Дневне новине биле су намењене најширој публици, стога су уједно биле и под највећом контролом. Најважније дневне новине истовремено су биле и партијски органи, попут *Борбе* која је била партијски орган Савеза комуниста Југославије и *Вјесника* који је био партијски орган Савеза комуниста Хрватске. Ипак, постојала је јасна разлика у степену слободе у извештавању између *Борбе*, која је имала југословенски карактер, и између дневних новина појединих република, а она је постала посебно уочљива од средине шездесетих година.¹⁶ Увођење система самоуправљања позитивно је утицало на развој новинарства у СФРЈ, јер су новинари били приморани да заузимају ставове о политичким и економским питањима у земљи како би на тај начин допринели развоју социјалистичког друштва.¹⁷ Ово се свакако односило и на спортско новинарство, поготово ако узмемо у обзир континуирану испреплетаност политике и спорта.

Премда се питање о потенцијалном прилажењу СФРЈ бојкоту држало у строгој тајности, новинско наводно непреношење информација о ставу југословенског државног врха према овој теми заправо је могло дати скривени наговештај да бојкота са југословенске стране ипак неће бити. Узимајући у обзир да је, и поред либерализације југословенске штампе, постојала усмеравана и контролисана цензура од стране државе и званичне идеологије, такво извештавање било је врло очекивано.¹⁸ Управо то нам указује да се о питању бојко-

16 Данијел Кежић, „Писани медији из времена социјалистичке Југославије у контексту историјских извора (1945–1976)“, *Токови историје* 1/2013, 246–250.

17 Božidar Nedeljković, *Savremeno novinarstvo kod nas i u svetu*, (Smederevo: Naš glas, 1964), 33.

18 Radina Vučetić, *Monopol na istinu*, (Beograd: Clio, 2016), 38–40.

та и те како полемисало у самом државном врху, као и да је та тема била поприлично осетљива те самим тим и подложна манипулацији.

Југословенска средства јавног информисања трудила су се да се уздржавају од учешћа у полемици вођеној око акције бојкота. Већина листова није заговарала прикључење СФРЈ кампањи бојкота. Тадашњи уредник спортске рубрике *Борбе* Владимир Станковић је закључио у свом чланку од 20. јануара да спорт јесте политика зато што „многе земље изузетну пажњу поклањају развоју спорта јер су медаље са олимпијада, светских или континенталних првенства могућност за афирмацију не само у спортском смислу“, али да „не ваља када спорт постаје средство политике, када се њиме манипулише у циљу остварења различитих тежњи које спадају у домене политичких размирица у овом нашем немирном свету“.¹⁹ Други новинар *Борбе*, Владо Теслић, у свом чланку, само месец дана касније, изнео је исто мишљење да „нема сумње да је политика ушла у спорт, односно да је и спорт увек био саставни део политике, и да је свет данас исувише политизиран и ангажован у разним политичким манифестацијама да би спорт могао остати на некаквим олимпијским висинама како их је можда замислио обнављач модерних игара Пјер Кубертен“.²⁰ Теслић је у овом чланку скренуо пажњу и на чињеницу да, током ратова против народа Вијетнама, Лаоса и Камбоџе, нико није бојкотовао америчке спортисте у време када је америчка војна сила на незаконит начин и из неприхватљивих политичких мотива водила те ратове. Бојкот је у њиховим текстовима био оцењен као „неприхватљив метод у међународним односима колико и употреба силе у решавању појединих проблема“ као што је то била интервенција у Авганистану. И у текстовима новинара загребачког *Вјесника* амерички бојкот као одговор совјетској интервенцији био је посматран као претња којом се на другу претњу покушава узвратити истом мером.

Крајем јануара 1980. године Милан Ерцеган, тадашњи потпредседник Савеза за физичку културу Југославије, изјавио је како су се југословенски спортисти са великим амбицијама припремали за учешће на Олимпијади, што је недељу дана касније Пеклић поновио и потврдио. Ерцеган је сматрао да „спорт треба и може да преошћује светске супротности“ и да Олимпијада треба да буде „мисија међусобног разумевања и пријатељства“.²¹ Поред тога, у светлу та-

19 В. С., „Спорт (ни)је изнад свега“, *Борба*, 20. 1. 1980, 12.

20 Владо Теслић, „У ћорсокаку заостравања“, *Борба*, 24. 2. 1980, 8.

21 „Олимпијада треба свету“, *Борба*, 24. 1. 1980, 13.

дашњих догађања, изјавио је како је СФРЈ у Олимпијади видела „хоризонт наде за попуштање затегнутости“ због чега је дала потпуну подршку да се она одржи како је било предвиђено, а не да се бојкотује. Захваљујући бројним каснијим интервјуима са тадашњим југословенским олимпијцима, јасно је да скоро нико од тадашњих спортиста и спортских руководилаца заправо није подржавао бојкот. Борис Баграч, југословенски представник у МОК-у још од 1960. године, Олимпијске игре оценио је као најзначајнију спортску манифестацију, сматрајући да би велики неуспех светске политике управо било усвајање кампање бојкота. Сматрао је да би као негативан продукт тога било стварање спортских блокова и да би тај лош пример у ствари деловао и на друга међународна тела у свим областима живота и рада.²²

Само месец дана од југословенске осуде совјетске интервенције и совјетског критиковања и истицања да је она била под утицајем западне пропаганде, СФРЈ је одлучила да ће учествовати на московској Олимпијади. *Совјетски спорт* је 9. фебруара објавио вест ТАСС-а да је СФРЈ подржала одржавање московске Олимпијаде, истичући изјаву председника ЈОК-а да „спорт и олимпијске игре служе човечанству као моћно оружје за попуштање међународне затегнутости, и за подршку миру на основама равноправности и узајамног уважавања“.²³ Совјетски Савез је значај и утицај југословенског спорта увидео још за време конференције у Хавани, када је притискао СФРЈ да да општу подршку московској Олимпијади као „спортској манифестацији од прворазредног значаја зарад јачања мира и пријатељства омладине света“, како би следећи њен пример и друге земље Покрета несврстаних подржале Олимпијаду.²⁴ Целокупна међународна спортска сарадња СФРЈ заснивала се на принципима њене спољне политике, која је, поред афирмације на спортском плану, требало да буде у функцији афирмације југословенске независне и несврстане политике. Намеће се онда питање зашто је држава чија је политика почивала на принципу мирољубиве коегзистенције и немешања подржала учешће својих спортиста иако су на снази 1980. године и

22 Горан Моравчек, „Значај олимпијских игара је непроцењив“, *Борба*, 3. 2. 1980, 12.

23 ДАМСПРС, 1980, ПА, СССР-а, Ф-119, 417326, Pregled izveštavanja sovjetskih sredstava informisanja o Jugoslaviji za februar 1980. godine, ambasada SFRJ u Moskvi, 18. 3. 1980.

24 Архив Југославије (АЈ), фонд 832, Југословенски олимпијски комитет (ЈОК), кутија 46, Информација о разговорима са S. Pavlovim и V. Smirnovom 16. и 17. маја 1979. г. у Москви, Сарајево, 22. 5. 1979.

даље били став и одлука да југословенски спортисти, екипе, представници и спортске делегације не могу учествовати на такмичењима и скуповима који су имали блоковски карактер.²⁵ Одговор на то се можда налази у томе што је, судећи по југословенској штампи, изгледало као да се политички врх држао прилично незаинтересовано према питању бојкота, те да је сав притисак пао на југословенске спортске савезе. Хрватски историчар Иван Бачмага је, на основу својих истраживања, закључио да је аутономија ЈОК-а од државних власти била врло упитна и да је треба узимати са резервом. Наиме, у већину југословенских спортских савеза, па и у одбор ЈОК-а, улазило се путем политике.²⁶ Пошто је потенцијални бојкот московске Олимпијаде могао да доведе до погоршања односа на релацији Београд–Москва, ЈОК је морао остати доследан политици тадашњих власти и њиховој одлуци да се не приступи бојкоту.

По узору на СССР, спорт је у СФРЈ играо веома значајну улогу у процесу изградње социјализма.²⁷ Он је неретко био и остао у служби доминантне идеологије или државних интереса.²⁸ О тој чињеници говори и један *Борбин* интервју вођен са Бакрачем почетком фебруара 1980. године. Бакрач је тада изјавио како су Олимпијске игре за СФРЈ имале велико значење јер је политика коју је она водила под Титовим вођством била у „потпуном складу са олимпијским идеалима“.²⁹ Овим је јасно било стављено до знања да је југословенски спорт био неодвојив од њене политике и идеологије. Међународна сарадња и међународне спортске везе биле су усмерене ка повезивању народа и држава, јер је спортска сарадња имала политички значај и карактер политичке акције, при чему се водило рачуна о усклађивању свих активности са програмима и иницијативама

25 ДАМСПРС, 1980, ПА, Југославија, Ф-161, 48624, Материјал „Међународне sportske veze i saradnja – pravci daljeg angažovanja sa programskom orijentacijom za 1980. godinu“, Београд, јануар 1980; Драžen Vukov Colić, „Bojkot bi trebao biti poslednja stvar...“, *Vjesnik*, 24. 1. 1980, 2.

26 Ivan Bačmaga, „Bojkot Olimpijskih igara u Moskvi 1980. godine“, *Historijski zbornik* 1/2015, 123.

27 Michał Marcin Kobierecki, „Sport as a Tool for Strengthening a Political Alliance: The Case of the Eastern Bloc during the Cold War“, *The Polish Quarterly of International Affairs* 2/2016, 9; Nikola Mijatov, *Sport u službi socijalizma: Jugoslovensko iskustvo 1945–1953*, (Београд: Čigoja, 2020).

28 Sandra Radenović, *Sport i društvo: sociologija sa sociologijom sporta, sociologija sporta*, (Београд: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, 2017²), 141.

29 Горан Моравчек, „Значај олимпијских игара је непроцењив“, *Борба*, 3. 2. 1980, 12.

опште југословенске политике.³⁰ Почетком шездесетих година сам Тито често је истицао значај спорта као фактора мира. Сматрао је да спортска такмичења и спортски састанци „имају велики значај за међусобно упознавање народа и учвршћивање што већег поверења међу људима, међу разним народима света и представљају допринос учвршћивању мира у свету“.³¹ У једном од *Политикиних* текстова Ерцеган је такође изјавио како је југословенски спорт „постао значајан фактор у продубљивању и развоју сарадње и јединства са несврстаним земљама“.³² Сличну изјаву дао је и Пеклић у једном *Темповом* чланку пред само отварање Олимпијаде у Москви, истичући да ће Југословени дати допринос афирмацији спорта и да ће на тај начин покушати да смире тадашњу међународну тензију између Истока и Запада, како би се очували основни принципи на којима је почивао савремени олимпијски покрет.³³ Ове изјаве представљају још један у низу примера како је југословенски спорт радио у служби њене политике, ради склапања и утемељивања што јачих политичких савеза са другим земљама. Када би одлазили на спортска такмичења, поготово ван своје земље, југословенски спортисти нису смели никад да забораве да су они представници СФРЈ. Да није било најважније учествовати у спортским манифестацијама већ постизати одговарајуће резултате, сведочи и став председника ЈОК-а. Пеклић је пред само отварање Олимпијских игара у Москви изјавио како „југословенски спортисти треба да остваре резултате одговарајуће угледу своје отаџбине у свету“.³⁴ Југословенски спортисти уживали су разне бенефиције у друштву, али су ту своју предност морали да узврате држави тако што су промовисали њену идеологију широм света. Премда Олимпијске игре треба да буду такмичења појединаца, а не земаља, поједине државе су освојене медаље и резултате својих спортиста претварале у политичке „поене“ и на тај начин исказивале победу својих идеологија.

Долазак на Титову сахрану, у мају 1980. године, совјетска делегација искористила је и за распитивање о томе какав ће састав

30 ДАМСПРС, 1980, ПА, Југославија, Ф-161, 48624, *Materijal „Međunarodne sportske veze i saradnja – pravci daljeg angažovanja sa programskom orijentacijom za 1980. godinu“*, Beograd, januar 1980.

31 „Mora se dati sve od sebe“, *Tempo*, 7. 5. 1980, 23.

32 „Југословенски спорт 1945–1980: физичка култура је израсла из друштвено-политичког система“, *Политика*, 8. 7. 1980, 18.

33 „Nije najvažnije učestvovati“, *Tempo*, 16. 7. 1980, 19.

34 *Исто*, 19.

упутити Југославија на Олимпијаду у Москви. У својим мемоарима Орландић наводи како се, приликом ове посете Београду, совјетски министар спољних послова веома занимао за то какву ће екипу СФРЈ послати на Олимпијаду.³⁵ Ово је био само још један од примера да се преко одређеног политичког скупа спорт манифестовао у свим својим димензијама.

Премда је штампа била тадашњи најмасовнији класични медиј, Олимпијада у Москви била је пример колико је телевизија тада имала можда и значајнију улогу у преносу информација него штампа. Милиони људи широм света пратили су пренос отварања игара крај малих екрана. Био је то први пут да су такмичења у СФРЈ била истовремено емитована на два канала.³⁶ Треба узети у обзир да су у то време телевизијски преноси појединих спортских такмичења били ретки и да је ово био велики помак за југословенску телевизију. Овако нешто било је до тада једино урађено још у СССР-у.

Тадашња југословенска штампа и даље је била окренута ка садржајима који су се односили на политичка питања или њима сродна, док речи о стању југословенског спорта нису налазиле довољно медијског простора. Поједине новинске редакције оштро су осуђивале то што таква питања нису заузимала право место у информисању јавности. Бојкот Олимпијаде се тек успутно појављивао на страницама југословенске штампе, све до момента када је СФРЈ званично одлучила да пошаље своје спортисте на Олимпијаду. Премда је било апеловано да се бар у штампи оствари „олимпијско примирје“, спортске рубрике убедљиво су биле замењене политичким, посебно у западној штампи. Совјетска штампа је кроз спортске рубрике преносила упозорења на опасности и могућности политичке злоупотребе Олимпијаде, алудирајући на одређене специјалне службе из иностранства које су у СССР допутовале са појединим туристичким групама из западних земаља како би се бавиле идеолошким диверзијама.³⁷ Како не би дошло до одређених ексцеса, Совјети су морали да уведу оштре мере предострожности, о чему је југословенска штампа посебно писала. Југословенској телевизијској екипи било је забрањено снимање амблема и осталих олимпијских сувенира у цен-

35 Orlandić, *U predvečerje sloma*, 305.

36 В. Илић, „Олимпијске игре у Москви на нашем тв-екрану: више од 140 часова програма“, *Политика*, 2. 7. 1980; „Око 150 sati tv prijenosa na dva programa“, *Vjesnik*, 14. 7. 1980, 7.

37 Мирко Кларин, „Строго контролисане игре“, *НИН*, 20. 7. 1980, 13; Ристо Бајалски, „Дани олимпијске дипломатије“, *Политика*, 14. 7. 1980, 15.

тралној московској улици.³⁸ О једном од добрих примера колико је обезбеђење било јако, говори и текст из *Политике* у коме су југословенски извештачи изнели врло детаљан опис уласка у олимпијско село ради интервјуисања спортиста, са речима да им је било поприлично неуобичајено и непријатно.

Поред политичког аспекта, Ристо Бајалски, један од тадашњих најцењенијих југословенских новинара и познавалаца дешавања на источној хемисфери блоковски подељеног света, у својим текстовима за *Политику* освртао се и на економске, технолошке и друштвено-културне аспекте Олимпијаде. Бајалски је дванаест година извештавао за *Политику* директно из Москве, где је уједно имао и статус најпућенијег иностраног новинара. Његови извештаји из Чехословачке, Мађарске и СССР-а били су високо цењени, о чему говори и то што су западни медији, због немогућности држања сопствених новинара у државама иза гвоздене завесе, преносили извештаје Бајалског из СССР-а и других држава Источног блока.³⁹

Игњатиј Новиков, председник Организационог комитета Московских игара, изјавио је како Москва није претендовала да својим гигантизмом у изградњи спортских објеката баци у сенку домаћине претходних олимпијских игара.⁴⁰ Новинари *Вјесника* су две године касније такође извештавали о томе како московске архитектке нису планирале никога да шокирају својим грађевинама. Међутим, то се показало као потпуно нетачно ако се узме у обзир да је у року од пет година изграђен велики број здања. Московске игре постале су главни фактор убрзања израдње града, а самим тим су и појединим местима донеле нова архитектонска решења. Чињеницу да је предност при изградњи СССР дао квалитету и практичној страни, посебно је истакао и сам Киланин још 1978. године када је посетио Москву.⁴¹ Све новоизграђене олимпијске грађевине биле су намењене спорту и туризму и након завршетка Олимпијаде. Да би се показао у што бољем светлу, СССР је своју пропаганду спроводио и кроз културне програме. Бајалски је навео да су Совјети морали да појачају културни програм како би надоместили мањак туристичког интересовања

38 „Строге мере обезбеђења“, *Вечерње новости*, 14. 7. 1980, 19.

39 Андријана Цветићанин, „Најбољи савети добијени од новинара“, 23. 7. 2017, datum pristupa 11. 6. 2022, <https://www.politika.rs/scc/clanak/385464/Spektar/Najbolji-saveti-dobijeni-od-novinar>

40 Sergej Popov, Aleksij Srebnicki, *Moskva domaћin Olimpijade-80*, (Beograd: Dom sovjetske kulture, 1978), 35.

41 ДАМСПРС, 1978, ПА, СССР, Ф-142, 25, Pripreme Olimpijade 1978. godine, 6. 1. 1978.

због акције бојкота, а самим тим и због одсуства појединих земаља. За СССР игре нису биле само још једна у низу важних „изложби“ спортских достигнућа, већ је требало да служе и као приказ научних и инжењерских совјетских достигнућа како би се гости дивили „чудима савремене технике и архитектуре“ једне социјалистичке земље, како је то навео *Вјесников* дописник из Москве.

Новинари *Борбе* забележили су веома топао пријем који је приређен југословенској фудбалској репрезентацији у Минску, када су их на аеродрому Совјети дочекали са значкама града и букетима каранфила.⁴² Пеклић је на конференцији за штампу при отварању Олимпијаде похвалио смештај рекавши како су апартмани били и више него комфорни. Поред тога, похвалио је и услове за тренинг југословенских спортиста, који су међу првима били дочекани у Москви.⁴³ *Политика* је дан после отварања игара јавила да су Југословени у дефилеу били поздрављани дугим и топлим аплаузом.

Отварање Олимпијаде је представљало ударну вест на насловним страницама свих југословенских новина. Стални *Вјесников* дописник из Москве истицао је важност чињенице да је Брежњев прекинуо свој одмор на Криму како би дошао да отвори Олимпијске игре. Свечаној церемонији присуствовало је совјетско политичко руководство и политичари из савезничких социјалистичких земаља, те угледне личности из међународних спортских организација. Од југословенских руководилаца церемонији је присуствовао председник СФКЈ и извршни секретар ЦК СКЈ Трпе Јаковлевски. Одлазак у Москву и присуство на отварању он је искористио и за сусрет са Сергејем Павловим, председником државног комитета за физичку културу и спорт, у циљу унапређења сарадње две земље на пољу спорта. Поред њега, Јаковлевски се сусрео и са Михаилом Зимјањином, секретаром ЦК КПСС-а, а разговарали су о даљем развоју сарадње и пријатељских односа и на другим пољима.⁴⁴ У оквиру тадашње предвиђене спортске сарадње били су закључени протоколи између СФРЈ и СССР-а, који су се углавном врло успешно извршавали. Југословенски спортисти, спортске организације и функционери били су носиоци иницијатива да се путем спорта, на равноправној основи, оства-

42 „Каранфили за наше фудбалере“, *Борба*, 19. 7. 1980, 11.

43 Б. М., „Премијера у три спорта“, *Борба*, 10. 7. 1980, 11; „Peklić hvali uvjete“, *Vjesnik*, 15. 7. 1980, 7.

44 „Разговор Павлова и Јаковлевског“, *Борба*, 21. 7. 1980, 10; „Јаковлевски се сусрео са Зимјањином“, *Борба*, 22. 7. 1980, 10.

ри сарадња са свим организацијама и земљама широм света. Били су чврсто убеђени да су на тај начин давали свој допринос општељудским тежњама ка бољем међусобном разумевању, превазилажењу подељености и супротности.⁴⁵ Кроз спорт, који се тада све више у свету афирмисао као ефикасно средство сарадње међу народима, јачала је и Титова политика мирољубиве коегзистенције.

Славља поводом спортских успеха представљала су највидљивије место сусрета спорта и политике.⁴⁶ То што је Леонид Брежњев лично отворио Олимпијске игре представљало је прави пример политичке (само)промоције. Орландић је у својим мемоарима навео како су говори совјетских високих званичника на отварању, а посебно говори Брежњева и Новикова, били интонирани у искључиво спортском духу. Два дана по отварању, Бајалски је у *Политици* истакао како је најбитније било то што „спортски рефлектори нису били упрти на присуство политичара“ и да њихово присуство заправо није било представљено као засебан догађај, сматрајући да су тиме елегантно избегли мешање спорта и политике.⁴⁷ Сасвим супротно је извештавао *Борбин* дописник из Москве. Према речима новинара Душана Чукића, политика се готово свуда осећала.⁴⁸ Премда је Брежњев на отварању Олимпијаде, кроз свој уводни говор, покушао да пропагира идеале, пријатељство и међусобно разумевање који су представљали основу олимпијског покрета, једна његова реченица не иде у прилог Орландићевој тврдњи да је овај говор био интониран искључиво у спортском духу. Наиме, Брежњев је изјавио како му је драго што су се у Москви под олимпијским заставама окупили спортисти из већине земаља свих континената и да је то још једном потврдило да је „воља народа за контактима и сарадњом, освећена њиховим вековним искуством и традицијом, била непобедива“.⁴⁹ Ова изјава је директно указивала на то да су се доласком спортиста из великог броја земаља Олимпијске игре издигле изнад међународне политике. Стављајући акценат на долазак спортиста из „велике већине земаља“, *Вјесников* дописник из Москве закључио је да су Совје-

45 ДАМСПРС, 1980, ПА, Југославија, Ф-161, 48624, Materijal „Međunarodne sportske veze i saradnja – pravci daljeg angažovanja sa programskom orijentacijom za 1980. godinu, Beograd, januar 1980.

46 Miroslav Nešić, Sandra Radenović, *Život kroz sport*, (Beograd: Prosveta, 2016), 64.

47 Ристо Бајалски, „Игре почеле како ваља“, *Политика*, 21. 7. 1980, 14.

48 Душан Чукић, „Друга, олимпијска Москва“, *Борба*, 27. 7. 1980, 9.

49 „Участником и гостям Олимпийских игр 1980 года в Москве“, *Правда*, 19. 7. 1980.

ти то потенцирали како би већ тада показали крах бојкота. Међутим, акција бојкота ипак није била превазиђена и знатно се осећала на церемонији отварања. Мањак спортиста и туриста на Олимпијади представљао је директну последицу ове кампање. Новинари *Борбе* извештавали су како је тих дана у Москви, Лењинграду, Талину, Минску и Кијеву било чак пет пута мање иностраних туриста него што су домаћини рачунали да ће бити.⁵⁰

Успех Олимпијских игара није требало мерити само организационим и техничким нивоом одвијања програма већ пре свега по вредности остварених резултата. Совјети су се надали да ће нови светски рекорди доказати да није много изгубљено недоласком одређених водећих спортских нација света, па отуда стално поређење са резултатима Олимпијаде у Монтреалу. Попов је на петој конференцији за штампу изнео податак како су ове игре већ у прва четири дана обориле олимпијски, европски и светски рекорд и да то све указује на висок ниво такмичења.⁵¹ Совјети су тиме заправо желели да прикрију могући пад у броју медаља у дисциплинама у којима је дошло до изостанка врхунских спортиста. Чак је и спортска редакција *Борбе* предсказивала да ће се ожиљци бојкота вероватно највише осећати у атлетици, пливању и боксу.⁵²

И поред беспрекорне организације, Олимпијада је пролазила у знаку „надметања и тихог препуцавања блокова“, а свака страна је истицала да је она однела победу. Истакнути државници говорили су да њихови спортисти морају победити због виших интереса своје државе и њене политике, и давали изјаве након утакмица попут: „Жестоко смо се борили“ или „Ми смо победили“, као да су се они лично надметали на терену.⁵³ Југославија је, како је и сам Орландић навео у својим мемоарима, највише наде полагала у кошаркаше, стога је и најзначајнија освојена медаља управо била златна медаља у кошарци. Кошаркашка утакмица у Москви између СССР-а и СФРЈ била је тема многих прича и нагађања, много пре него што је до утакмице дошло. Кошаркашки тренер Ранко Жеравица истицао је у неким од интервјуа како се Југославија припремала за једну једину утакмицу, и то са СССР-ом.

50 „Страних туриста пет пута мање“, *Борба*, 24. 7. 1980, 11.

51 „Поређење с Монтреалом“, *Борба*, 25. 7. 1980, 11.

52 „Ожиљци бојкота“, *Борба*, 13. 7. 1980, 13.

53 Lalić, *Nogomet i politika*, 52.

Ова кошаркашка утакмица завршила се победом Југославије. Бајалски је за *Политику* изнео податак да продужетак, захваљујући ком је победила, није био приказиван на совјетској телевизији.⁵⁴ Први програм централне совјетске телевизије приказао је само регуларан ток утакмице, која је пре продужетка била завршена нерешено. У једном *Борбином* тексту стоји како је селектор совјетске кошаркашке репрезентације Гомељски поздравио победу југословенских кошаркаша, али се није могао суздржати од напада на судију и на тадашњег генералног секретара Фибе Бору Станковића. Совјети су сматрали да је његово присуство на „инкриминисаној“ утакмици одједном „спутало“ судије, које су у том тренутку знале шта треба да ураде – да суде за Југословене, како наводи аутор *Вјесниковог* текста. Пошто се играло на њиховом терену, требало је да судије у спорним тренуцима пресуде у корист домаћина. Такође су мислили да они као домаћини морају бити уједно и финалисти. Гомељски никада није пропуштао да истакне да су судије на неким спортским такмичењима „помагале“ плавима, често наводећи као пример суперфинале светског првенства у Манили. То је био само један од начина да омаловажи југословенске резултате и да „настави игру која није имала везе са спортом“, како је истакао *Борбин* новинар. Стога је победа Југославије у Москви била само још једна у низу оних када Гомељски није хтео да пружи руку пријатељства. За разлику од њега, совјетски љубитељи кошарке су хтели да пруже руку и честитају на победи, али само кроз појединачне контакте.

Попов је на једној од завршних конференција за штампу „случајно“ заборавио да спомене кроз изнету статистику да су југословенски кошаркаши први пут освојили злато за своју земљу, што су новинари *Борбе* одмах оштро осудили и као одговор на то објављен је чланак под називом „’Заборављени’ наши кошаркаши“. Совјетска штампа, попут *Совјетског спорта* и *Известија*, објавила је након утакмице текст пун комплимената југословенским кошаркашима, њиховој игри и победи. О југословенској победи истог дана вест је објавила и *Правда*, али само у виду малог извештаја-статистике у доњем десном углу.⁵⁵ У совјетској штампи иначе је био обичај да се непосредно после такмичења објављују само резултати, а прекосутра тек нешто опширније, наравно у зависности од исхода утакми-

54 Ристо Бајалски, „Совјетски кошаркаши огорчили космонауте“, *Политика*, 29. 7. 1980, 16.

55 „За место в финале“, *Правда*, 28. 7. 1980.

це. Пошто је Југославија победила, *Правда* ту опширнију вест никада није објавила. Са доласком Брежњева на власт штампу је поново контролисала држава. Највишем нивоу контроле биле су подвргнуте совјетске новине писане на савезном нивоу. Оно што је *Борба* била у СФРЈ, то је *Правда* била у СССР-у. За њих су писали високи партијски функционери, који су вести преузимали од ТАСС-а, који се налазио под директном контролом КГБ-а.⁵⁶ Слична ситуација била је и са југословенском штампом, јер је она често преузимала вести од Танјуга, који је представљао државну агитационо-пропагандну установу у којој је партија постављала своје руководство.⁵⁷

Треба узети у обзир чињеницу да се СФРЈ након сукоба са Информбироом позиционирала на спортском пољу као једина социјалистичка земља ван совјетског модела спорта и таква је остала до краја. Стога сама чињеница да је освојила златну медаљу у дисциплини у којој су Совјети били подједнако јаки, на њиховом терену, на ком су последњи пораз доживели 1973. године и то против Американаца, говори о томе да је та утакмица била од непроцењивог значаја за СФРЈ. Премда је међусобних дуела било много до тада и иако победа југословенских кошаркаша над совјетским није била ни прва ни последња, свакако да је била јако важна јер су урадили нешто што „готово да нису смели“, како је писао један од *Вјесникових* новинара. Победивши домаћине задали су велики ударац њиховом спорту, а самим тим и држави, иако је СССР био земља која је значајно водила по броју освојених медаља. На затварању Олимпијаде, истакнути су били успеси одређених земаља. Међу тридесет земаља које је Новиков споменуо, нигде није била наведена Југославија.

Пеклић је на конференцији за штампу почетком августа био упитан како оцењује у целини Олимпијске игре у Москви, а посебно како оцењује наступ југословенских спортиста. Олимпијаду је оценио као веома успешну, сматрајући да је организација била веома добра, да су услови за припреме били одлични, да је транспорт до борилишта и села за тренинг био добро организован, да је културно-забавни програм био разноврстан и да су игре у целини протекле на високом такмичарском нивоу захваљујући домаћинима који су се потрудили да све буде у најбољем реду. Што се тиче наступа југословенских спортских представника, Пеклић је изјавио како су

56 Кежић, „Писани медији из времена социјалистичке Југославије“, 235.

57 Branka Doknić, *Kulturna politika Jugoslavije 1946–1963*, (Beograd: Službeni glasnik, 2013), 71.

они својом борбеношћу и држањем достојно репрезентовали своју земљу и да су тиме отворили врата и дали допринос даљем развоју, унапређењу сарадње и демократизацији односа са другим међународним спортским савезима.⁵⁸

Новинари *Политике* извештавали су о затварању Олимпијаде стављајући акценат на то како су спортисти „прошли измешани, у готово неформалном поретку, растерећени брига око пласмана и резултата, и јединствени у младости и пријатељству“. Међутим, новинари југословенског листа *Дуга* су у својим текстовима били другачијег мишљења – да је све мање спорта на Олимпијским играма, све мање олимпијског духа, а све више „такмичарског и болесно амбициозног доказивања појединаца и нације преко спорта“.⁵⁹ За разлику од новог председника МОК-а, они се нису сложили ни са тиме да је Олимпијада протекла успешно. Истицали су немоћ МОК-а „пред спортско-политичким одмеравањем снага“, уз посебну напомену да су „резултати спортиста постали важнији од њих самих“ и да је „број медаља постао потврда вредности једног или слабости другог система“.⁶⁰

Резиме

Коришћење југословенске штампе у сврху бољег разумевања и тумачења југословенског друштва постало је готово неизбежно након процеса либерализације штампе. *Борба*, *Политика* и *Вјесник* су од почетка до краја настојали да дају што више конкретних информација везаних за бојкот и организацију Олимпијаде у Москви, као и за учешће југословенских спортиста. У анализи текстова југословенске штампе о московској Олимпијади јасно се уочавају две фазе. Прва се односи на информативно извештавање, сензационалистичке наслове и помало идеолошки обојене текстове о бојкоту, у којима новинари партијских листова *Борбе* и *Вјесника* нису подржавали и оправдавали потез Картерове администрације. Друга фаза односи се на период када су југословенски спортски савези одлучили да пошаљу своје спортисте на Олимпијаду, стога су и новински текстови из тог периода такође информативног карактера али се више односе на спортске успехе СФРЈ и дају више објективних анализа квалитета њихове игре. Премда су информације из штампе и даље биле

58 Милорад Марковић, „Добро је, могло је и боље“, *Политика*, 3. 8. 1980, 20.

59 Миша Васиљевић, „Опасне клице професионализма“, *Дуга*, 16. 8. 1980, 64.

60 Dragan Nikitović, „Kuda idu igre?“, *Дуга*, 16. 8. 1980, 65.

идеолошки обојене, управо је у том информативном карактеру и раздвајању од интерпретације и лежала највећа предност југословенске штампе, захваљујући чему ми данас можемо приступати њеној анализи као релевантног историјског извора. Политичка експлоатација светског спортског догађаја, као и његове последице биле су кључни показатељи интензивирања глобализације медија и спорта.

Олимпијске игре одржане 1980. године данас се сматрају симболом и кулминацијом Хладног рата у спорту и олимпизму. Оне су одличан пример нераскидиве везе и сталног преплитања спорта и политике у хладноратовском периоду. Неприлажење кампањи бојкота било је само потврда Титове ванблоковске политике. Учешћем на Олимпијади СФРЈ је директно учествовала у борби за ублажавање међународних тензија, у циљу очувања мира на принципима једнакости и међусобног поштовања, на којима је почивао и сам савремени олимпијски покрет. Премда се тадашње југословенско политичко руководство одлучило да не следи кампању бојкота коју је повео САД, односи са њим нису били пољуљани том одлуком. Са друге стране, југословенско учешће на московској Олимпијади није уједно значило и одобравање политичке филозофије СССР-а.

Југословенски спорт ревносно је испратио све фазе спољно-политичког лавирања СФРЈ током Хладног рата и остао веран политици коју је диктирао државни апарат. Због недоласка одређених земаља, које су бојкотовале московске игре, ослабљена конкуренција у појединим спортовима довела је до тога да су југословенски спортисти освојили завидан број медаља за своју земљу, укључујући златне медаље у кошарци и боксу. Југословенско руководство је игре у целини оценило као врло успешне, посебно за СФРЈ и за развитак њеног спорта, као и за наставак сарадње са другим међународним спортским савезима.

Sources and Literature

- Arhiv Jugoslavije. Fond 832, Jugoslovenski olimpijski komitet.
- Diplomatski arhiv Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije. Politička arhiva, Jugoslavija, SSSR, 1978, 1980.
- Российский государственный архив новейшей истории. Виртуальная выставка документов из фондов РГАНИ, посвященная 40-летию проведения в Москве XXII летних Олимпийских игр.
- The American Presidency Project.
- Wilson Center Digital Archive: International History Declassified.

- Allison, Lincoln. *Global politics of sport. The role of global institutions in sport*. London: Routledge, 2005.
- Bačmaga, Ivan. „Bojkot Olimpijskih igara u Moskvi 1980. godine“. *Historijski zbornik* 1/2015, 107–139. Datum pristupa 24. 7. 2021. <https://hrcak.srce.hr/file/238019>
- D'Agati, Philip A. *The Cold War and the 1984 Olympic Games: A Soviet-American Surrogate War*. New York: Palgrave Macmillan, 2013.
- „Fizkultura i Sport“. *Games of the XXII Olympiad*, Volume 3: Participants and Results, glavni urednik Ignjatij Novikov. Moscow, 1981.
- Jakovina, Tvrtko. *Treća strana Hladnog rata*. Zaprešić: Fraktura, 2011.
- Jovanović, Miroslav. *Srbi i Rusi 12–21. vek (istorija odnosa)*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2012. (Cyrillic)
- Kežić, Danijel. „Pisani mediji iz vremena socijalističke Jugoslavije u kontekstu istorijskih izvora (1945–1976)“. *Tokovi istorije* 1/2013, 231–257. DOI doi:10.31212/tokovi.2013.1.kez.231-257
- Kobierecki, Michał Marcin. „Sport as a Tool for Strengthening a Political Alliance: The Case of the Eastern Bloc during the Cold War“. *The Polish Quarterly of International Affairs* 2/2016, 7–24. Datum pristupa 25. 7. 2021. https://www.researchgate.net/publication/309418601_Sport_as_a_Tool_for_Strengthening_a_Political_Alliance_The_Case_of_the_Eastern_Bloc_during_the_Cold_War
- Korneev, Ivan E. „Olimpiada-80 v sovetskoj propagande: sotrudnichestvo i konfrontaciya v mezhdunarodnoj sportivnoj politike 1975–1989 gg.“ *Vestnik RGGU. Seriya: Politologiya. Istorija. Mezhdunarodnye otnosheniya*, 2017, 39–44. Datum pristupa 30. 6. 2021. <https://cyberleninka.ru/article/n/olimpiada-80-v-sovetskoy-propagande-sotrudnichestvo-i-konfrontatsiya-v-mezhdunarodnoj-sportivnoj-politike-1975-1989-gg/viewer> (Cyrillic)
- Lalić, Dražen. *Nogomet i politika: Povijest i suvremenost međuodnosa u Hrvatskoj*. Zagreb: Fraktura, 2018.
- Leffler, Melvyn P., Odd Arne Westad. *The Cambridge History of Russia*, Volume III – Endings. United Kingdom: Cambridge University Press, 2010.
- Mijatov, Nikola. *Sport u službi socijalizma: Jugoslovensko iskustvo 1945–1953*. Beograd: Čigoja, 2020.
- Nedeljković, Božidar. *Savremeno novinarstvo kod nas i u svetu*, Smederevo: Naš glas, 1964.
- Nešić, Miroslav, Sandra Radenović. *Život kroz sport*. Beograd: Prosveta, 2016.
- Orlandić, Marko. *U predvečerje sloma: (sjećanja jugoslovenskog ambasadora u Moskvi 1979–1982)*. Podgorica: Pobjeda, 2002.
- Parks, dr Jenifer. „Red sport, Red tape: the Olympic Games, the Soviet Sports Bureaucracy, and the Cold War, 1952–1980“. PhD dissertation, Department of History University of North Carolina, 2009. DOI <https://doi.org/10.17615/whey-3r55>

- Petranović, Branko. *Istorija Jugoslavije 1918–1988*, knj. 3: Socijalistička Jugoslavija: 1945–1988. Beograd: Nolit, 1988.
- Popov, Sergej, Aleksij Srebnicki. *Moskva domaćin Olimpijade-80*. Beograd: Dom sovjetske kulture, 1978.
- Radenović, Sandra. *Sport i društvo: sociologija sa sociologijom sporta, sociologija sporta*. Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, 2017².
- Scambler, Graham. *Sport i društvo: historija, moć i kultura*. Beograd: Clio, 2007.
- Stojanović, Dubravka. *Rađanje globalnog sveta 1880–2015: vanevropski svet u savremenom dobu*. Beograd: Udruženje za društvenu istoriju, 2015.
- Vonnard, Phillipe, Nicola Sbeti, Grégory Quin. *Beyond Boycotts: Sport during the Cold War in Europe*, Volume 1. Berlin: De Gruyter Oldenbourg, 2019. Datum pristupa 10. 6. 2022. file:///C:/Users/user/Downloads/10.1515_9783110529098.pdf
- Vučetić, Radina. *Monopol na istinu*. Beograd: Clio, 2016.

- *Borba* (cyrillic)
- *Duga*
- *NIN* (cyrillic)
- *Politika* (cyrillic)
- *Pravda* (cyrillic)
- *Tempo*
- *Večernje novosti* (cyrillic)
- *Vjesnik*

SUMMARY

Jovana Perišić

SPORT IS (NOT) ABOVE ALL: THE OLYMPICS IN MOSCOW
IN 1980 FROM THE PERCEPTION OF NON-ALIGNED YUGOSLAVIA

ABSTRACT: In the context of studying the Cold War, based on Yugoslav archives, relevant domestic and foreign literature, as well as examples from the Yugoslav press, the paper perceives the position of the Yugoslavia and its correlation with the blocs at the Summer Olympic Games in Moscow in 1980. The analysis of the participation of Yugoslav athletes in the Olympics gives us the answer to the extent to which Yugoslav sport has followed the current political and ideological trends in the world, that is, causally depending on it.

KEYWORDS: Moscow Olympics, USSR, USA, Yugoslavia, Yugoslav athletes, press, boycott, Cold War

The use of the Yugoslav press for a better understanding and interpretation of Yugoslav society became almost inevitable after the press liberalization process. From the beginning to the end, *Borba*, *Politika* and *Vjesnik* tried to give as much concrete information as possible related to the boycott and the organization of the Olympics, but also to the participation of Yugoslav athletes there. The analysis of the Yugoslav press regarding the Moscow Olympics clearly shows two phases. The first phase refers to informative reporting, sensationalist headlines and somewhat ideologically colored texts on the boycott, in which journalists from the party newspapers *Borba* and *Vjesnik* did not support and justify the Carter administration's move. The second phase refers to the period when the Yugoslav sports federations decided to send their athletes to the Olympics, so newspaper articles from that period are also informative, but with more emphasis on Yugoslav sporting successes and more objective analysis of the quality of their game. Although the information obtained from the press was still ideologically colored, it was in this informative character and its separation from interpretation that lay the greatest advantage of the Yugoslav press, thanks to which we can now approach its analysis as a relevant historical source. The political exploitation of the world

sporting event, and its consequences, were key indicators of the intensifying globalization of the media and sport.

The 1980 Olympic Games are now considered a symbol and culmination of the Cold War in sports and Olympism. They are an excellent example of the unbreakable connection and constant intertwining of sports and politics in the Cold War period. The boycott campaign that Yugoslavia did not join was just a confirmation of Tito's non-aligned policy. By participating in the Olympics, Yugoslavia directly participated in the fight to alleviate international tensions, in order to preserve peace on the principles of equality and mutual respect, on which the modern Olympic movement itself rested. Although the then Yugoslav political leadership decided not to follow the boycott campaign led by the United States, relations with it were not shaken by that decision. On the other hand, Yugoslav participation in the Moscow Olympics did not mean approval of the political philosophy of the USSR.

Yugoslav sport zealously followed all phases of Yugoslavia's foreign policy maneuvering during the Cold War and remained faithful to the end to the policy dictated by the state apparatus. The Yugoslav leadership was probably aware of the fact that a boycott would facilitate the participation of Yugoslav athletes. Due to the absence of certain countries due to boycott actions, weakened competition in certain sports has led to Yugoslav athletes winning an enviable number of medals for their country, including a gold medal in basketball and boxing. The Games in a totality were assessed by the Yugoslav leadership as very successful, especially for the Yugoslavia and for the development of its sport, as well as for the continuation of cooperation with other international sports federations.